

УДК 332.365:504.052:347.426.6

DOI: <https://doi.org/10.32840/2522-4263/2020-1-38>**Весперіс С.З.***кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки і управління
Конотопського інституту Сумського державного університету***Зубко К.Ю.***кандидат економічних наук,
викладач кафедри економіки і управління
Конотопського інституту Сумського державного університету***Самусь Г.І.***кандидат економічних наук,
викладач кафедри економіки і управління
Конотопського інституту Сумського державного університету***Vesperis Svitlana***Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Associate Professor at Department of Economics and Management
Konotop Institute Sumy State University***Zubko Kateryna***Candidate of Economic Sciences,
Lecturer at Department of Economics and Management,
Konotop Institute Sumy State University***Samus Hanna***Candidate of Economic Sciences,
Lecturer at Department of Economics and Management,
Konotop Institute Sumy State University*

ОЦІНКА ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНИХ ЗБИТКІВ, СПРИЧИНЕНИХ НЕЦІЛЬОВИМ ВИКОРИСТАННЯМ ЗЕМЕЛЬ

EVALUATION OF ENVIRONMENTAL AND ECONOMIC DAMAGES CAUSED BY LAND MISUSE

АНОТАЦІЯ

У статті розглянуто порядок нормативної грошової оцінки земель в Україні. Визначено рентний дохід із земельної ділянки певного цільового призначення. Проведено розрахунок нормативного середньорічного доходу від використання земель житлової та громадської забудови. Проаналізовано методику розрахунку понаднормативного середньорічного доходу внаслідок фактичного функціонального використання земельних ділянок, яке не відповідає їх цільовому призначенню. Узагальнено коефіцієнти, які враховують регіональні відмінності формування понаднормативного середньорічного доходу внаслідок фактичного функціонального використання земельних ділянок, що не відповідає їх цільовому призначенню. Запропоновано заходи ефективної протидії порушенням земельного законодавства та недотриманню норм раціонального землекористування.

Ключові слова: природні ресурси, сталий розвиток, нецільове використання земель, грошова оцінка.

АННОТАЦИЯ

В статье рассмотрен порядок нормативной денежной оценки земель в Украине. Определен рентный доход с земельного участка определенного целевого назначения. Проведен расчет нормативного среднегодового дохода от использования земель жилой и общественной застройки. Проанализирована методика расчета сверхнормативного среднегодового дохода вследствие фактического функционального использования земельных участков, которое не соответствует их целевому назначению. Обобщены коэффициенты, учитывающие региональные различия формирования сверхнормативного среднегодового дохода вследствие фактического функционального

использования земельных участков, не соответствующему их целевому назначению. Предложены меры эффективного противодействия нарушениям земельного законодательства и несоблюдению норм рационального землепользования.

Ключевые слова: природные ресурсы, устойчивое развитие, нецелевое использование земель, денежная оценка.

ANNOTATION

The rational land use is achieved through intended use of land, ensuring high efficiency of land use, implementation of measures for land protection, reproduction and increase of soil fertility. Purpose of land is the procedure, conditions, limits of exploitation (use) of land, all established by law for the achievement of specific purposes, taking into account the categories of land which have a special legal regime. Establishing the land use and its compliance is the basis for rational use of land resources. At the same time, inappropriate use of land, accompanied by deviations from the requirements of the approved documentation on land management, has recently become one of the most widespread violations of land legislation. This predetermined the purpose of the study on the procedure of regulatory monetary valuation of land in Ukraine, the justification of approaches to determining the damage caused to society due to the use of land that does not meet their intended purpose, established for the transfer of land to property or usage, based on comparative regulated average annual land use revenue for actual and permitted use. Nowadays, inappropriate land use causes damage to the ecological and economic condition of Ukraine. The determination of the income that could be obtained as a result of the use of land for the intended purpose in normal circumstances has a significant impact on the compensation of damage caused by the unauthorized occupation of land and its misuse.

Under such conditions, it is necessary to determine the standard average annual income from the targeted use of land based on the indicators of the normative monetary valuation of land, which in accordance with the Law of Ukraine "On Land Valuation" is a capitalized rental income from land, determined by established and approved standards. This article determines the rental income from a piece of land of a specific purpose. The calculation of the standard annual average income from the use of land of residential and public buildings is made. The method of calculating the excess of average annual income due to the actual functional use of land plots that does not meet its intended purpose is analyzed. Generalized coefficients that take into account regional differences in the formation of excess average annual income due to the actual functional use of land that does not meet its intended purpose. Measures are suggested to effectively counteract violations of land legislation and non-compliance with the rules of rational land use.

Key words: natural resources, sustainable development, misuse of land, monetary valuation.

Постановка проблеми. Еколого-економічні проблеми використання природних ресурсів набувають суттєвого значення у зв'язку з переходом на нові системи господарювання, що пов'язані зі зміною форм власності на землю, розвитком орендних земельних відносин та збільшенням техногенного навантаження.

Під час проведення земельної реформи з'явилися нові небезпечні явища в процесі землекористування. В період становлення ринкових відносин відбувалося створення нових агроформувань без еколого-економічного обґрунтування структури земельних угідь і посівних площ, у результаті чого майже вдвічі зростають площі під просапними культурами на родючих ґрунтах, зменшуються площі лісів, забруднюються водойми, що приводить до ерозійних явищ і створює передумови до виникнення інших деградаційних процесів (виснаження ґрунтів, вірусне зараження, забруднення й нестача прісної води тощо).

Таким чином, незважаючи на великі досягнення в теоретичному та експериментальному дослідженні питань нецільового використання земель, низка питань не була вирішена на момент постановки завдання дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам використання й охорони земель, розвитку деградаційних процесів та їх впливу на стан довкілля, стратегії боротьби з цими явищами та оцінювання їх екологічних та економічних наслідків присвячені роботи таких учених, як Д.І. Бабміндра, Д.С. Добряк, А.Г. Мартин, С.О. Осипчук, А.Д. Юрченко [1–4].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Водночас багато аспектів досліджуваної проблеми, особливо використання земельних ресурсів на засадах сталого розвитку, проведення еколого-економічного оцінювання збитків від нецільового використання земель як у теоретичному, так і в практичному відношеннях, залишаються невирішеними або є дискусійними, тому зумовлюють необхідність більш глибоких науково-методологічних обґрунтувань під час формування та вдосконалення засад сталого природокористування.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є обґрунтування шляхів оцінювання еколого-економічних збитків, спричинених нецільовим використанням земель, розроблення практичних рекомендацій подолання цього негативного кризового явища.

Виклад основного матеріалу дослідження. Значних збитків еколого-економічному стану України завдає нецільове використання земель. Відшкодування шкоди, завданої самовільним зайняттям земельних ділянок та їх нецільовим використанням, пов'язується з визначенням доходу, який міг би бути отриманий унаслідок використання земель за цільовим призначенням за звичайних обставин.

Для досягнення вищезазначених цілей доцільно визначити нормативний середньорічний дохід від цільового використання земель з огляду на показники нормативної грошової оцінки земель, яка, відповідно до Закону України «Про оцінку земель», є капіталізованим рентним доходом із земельної ділянки, визначеним за встановленими й затвердженими нормативами.

Нормативна грошова оцінка земель в Україні здійснюється на основі:

– Порядку нормативної грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення (крім земель у межах населених пунктів), що затверджений Наказом Держкомзему України, Мінагрополітики України, Мінбудархітектури України, Держкомлісгоспу України, Держводгоспу України, Української академії аграрних наук від 27 січня 2006 року № 19/16/22/11/17/12 [5];

– Порядку нормативної грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення та населених пунктів, що затверджений Наказом Держкомзему України, Мінагрополітики України, Мінбудархітектури України, Української академії аграрних наук від 27 січня 2006 року № 18/15/21/11 [6].

Однак слід також мати на увазі, що на підставі показників нормативної оцінки земель можна визначити рентний дохід із земельної ділянки певного цільового призначення, а не дохід загалом. Для переходу від рентного доходу до загального слід скористатися таким показником, як норма рентабельності, а саме припущенням про те, що затрати на отримання певного доходу (економічного ефекту) компенсуються цим доходом із певним перевищенням, чим є рента. Отже, відповідно до коефіцієнта норми рентабельності (відношення доходу до затрат) у 1,35, який застосовується під час нормативних розрахунків, загальний дохід із земельної ділянки може бути визначений за такою формулою:

$$D = \frac{P_d}{1.35}, \quad (1)$$

де D – загальний дохід від використання земель, грн./га; P_d – рентний дохід від використання земель, грн/га.

Нормативний середньорічний дохід від використання земель житлової та громадської забудови

дови отримують з огляду на показники, що використовуються під час оподаткування земель житлової та громадської забудови згідно зі статтею 7 Закону України «Про плату за землю» (табл. 1).

Коефіцієнти, які застосовуються для населених пунктів обласного значення, міста Києва (Кн), а також коефіцієнти, які враховують курортний статус населених пунктів (Кк), беруться згідно зі статтею 7 Закону України «Про плату за землю».

Коефіцієнти, які враховують функціональне використання земель, беруться у зв'язку з істотною відмінністю у розмірах нормативного середньорічного доходу від використання земельних ділянок у межах категорії земель промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони та іншого призначення згідно з Порядком нормативної грошової оцінки земель несільськогосподарського призначення (крім земель у межах населених пунктів) [7].

Понаднормативний середньорічний дохід внаслідок фактичного використання земельної ділянки, яке не відповідає їх цільовому призначенню, характеризує перевищення середньорічного доходу внаслідок фактичного функціонального використання земельних ділянок над тим, який відповідає їх використанню за цільовим призначенням [8].

Розрахунок понаднормативного середньорічного доходу внаслідок фактичного функціонального використання земельних ділянок, яке не відповідає її цільовому призначенню, розраховується як різниця між розрахунковим середньорічним доходом від фактичного функціонального використання земель та нормативним середньорічним доходом від використання

земель цієї категорії за основним цільовим призначенням [9].

Фактично розрахунок здійснюється за такою формулою:

$$ПСД_{НВ} = НСД_{НВ} - НСД_{ЦВ}, \quad (2)$$

де ПСД_{НВ} – понаднормативний середньорічний дохід внаслідок фактичного функціонального використання земельних ділянок, яке не відповідає їх цільовому призначенню, грн./га; НСД_{НВ} – нормативний середньорічний дохід від фактичного функціонального використання земельних ділянок, яке не відповідає їх цільовому призначенню, грн./га; НСД_{ЦВ} – нормативний середньорічний дохід від цільового використання земель, грн./га.

Певною методологічною проблемою за такого підходу є розрахунок понаднормативного середньорічного доходу внаслідок фактичного використання земельних ділянок для сільськогосподарських потреб, адже розрахунковий середньорічний дохід від їх використання є меншим за середній нормативний середньорічний дохід із земель усіх інших категорій, а понаднормативний дохід, відповідно, повинен мати від'ємне значення. Очевидно, в цьому разі слід застосувати прийом, який у чинній нормативній базі застосовується, зокрема, під час оцінювання земель лісового фонду у степових регіонах, де відповідна рента має від'ємне значення, а дохід привіюється до відомого показника, а саме затрат на лісорозведення.

Розрахункові середньорічні доходи для інших категорій земель беруться з урахуванням коефіцієнтів Порядку нормативної грошової оцінки земель несільськогосподарського призначення (крім земель у межах населених пунктів), а саме:

Таблиця 1

Розрахунок нормативного середньорічного доходу від використання земель житлової та громадської забудови

Групи населених пунктів з чисельністю населення, тис. осіб.	Середня ставка податку, коп. за 1 м ²	Середня ставка податку, грн./га ((2) / 100 x 10 000)	Ставка податку залежно від грошової оцінки земель	Нормативна грошова оцінка земель, грн./га ((3) / (4))	Термін капіталізації, років	Нормативний середньорічний економічний ефект від використання земель житлової та громадської забудови грн./га ((5) / (6))	Норма рентабельності	Нормативний середньорічний дохід, грн./га ((7) / 0,35)
до 0,2	1,5	150	0,01	15 000	33	455	1,35	1 298,7
від 0,2 до 1	2,1	210	0,01	21 000	33	636	1,35	1 818,2
від 1 до 3	2,7	270	0,01	27 000	33	818	1,35	2 337,7
від 3 до 10	3	300	0,01	30 000	33	909	1,35	2 597,4
від 10 до 20	4,8	480	0,01	48 000	33	1 455	1,35	4 155,8
від 20 до 50	7,5	750	0,01	75 000	33	2 273	1,35	6 493,5
від 50 до 100	9	900	0,01	90 000	33	2 727	1,35	7 792,2
від 100 до 250	10,5	1 050	0,01	105 000	33	3 182	1,35	9 090,9
від 250 до 500	12	1 200	0,01	120 000	33	3 636	1,35	10 389,6
від 500 до 1000	15	1 500	0,01	150 000	33	4 545	1,35	12 987,0
від 1 000 й більше	21	2 100	0,01	210 000	33	6 364	1,35	18 181,8

Джерело: складено й розраховано авторами на основі джерела [6]

- комерційне та інше високодохідне використання становить 2,5;
- поточне будівництво, розвідування корисних копалин – 0,5;
- відкриті розробки, кар'єри, шахти та відповідні споруди – 1,2;
- полігони зі звалищами сміття – 0,65 [6].

Понаднормативний дохід унаслідок фактичного функціонального використання земель промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони та іншого призначення під недозволену забудову об'єктами промисловості, який за використовуваного підходу мав би дорівнювати нулю, доцільно прийняти на рівні половини нормативного середньорічного доходу в цій категорії [8].

Визначаючи понаднормативний дохід, маємо також врахувати регіональні відмінності у його формуванні, адже наведені вище показники є середніми по Україні, а в окремих областях та регіонах можуть спостерігатися істотні відмінності щодо доходності земель порівняно із середнім по державі рівнем. Такі відмінності

мають бути враховані на основі відповідного коефіцієнта (табл. 2).

Коефіцієнти, які враховують наявність обмежень (обтяжень), що визначають особливий режим використання земельної ділянки (K_0), доцільно брати на основі експертної оцінки важкості шкоди, що завдається внаслідок нецільового використання земель (табл. 2).

Узагальнення інформації щодо шкоди, заподіяної внаслідок невикористання земельної ділянки за цільовим призначенням, наведемо в табл. 3.

Таким чином, основою визначення розміру шкоди, заподіяної внаслідок використання земельної ділянки не за цільовим призначенням, є сума відповідних втрат нормативного середньорічного доходу від цільового використання земель та понаднормативного середньорічного доходу внаслідок фактичного функціонального використання земельних ділянок, яке не відповідає їх цільовому призначенню.

Ефективна протидія порушенням земельного законодавства та недотриманню норм раціонального землекористування є головною запорукою

Таблиця 2

Розрахунок коефіцієнтів, які враховують регіональні відмінності у формуванні понаднормативного середньорічного доходу внаслідок фактичного функціонального використання земельних ділянок, яке не відповідає їх цільовому призначенню

Адміністративно-територіальне утворення	Облікова площа земель (крім земель житлової та громадської забудови), тис. га	Орієнтовний нормативний середньорічний дохід (без урахування земель житлової та громадської забудови), тис. грн.	Орієнтовний нормативний середньорічний дохід (без урахування земель житлової та громадської забудови), грн./га	Відношення орієнтовного нормативного середньорічного доходу по області до середнього по Україні
м. Київ	94,6	1 309 637,7	13 843,95	7,99
Вінницька область	2 556,9	3 992 612,3	1 561,51	0,90
Волинська область	2 016,7	3 977 339,9	1 972,20	1,14
Дніпропетровська область	3 067,2	5 471 947,6	1 784,02	1,03
Донецька область	2 521,2	5 524 463,8	2 191,20	1,27
Житомирська область	2 891,6	5 037 225,6	1 742,02	1,01
Закарпатська область	1 374,9	2 711 951,8	1 972,47	1,14
Запорізька область	2 687,2	4 326 365,5	1 609,99	0,93
Івано-Франківська область	1 587,2	3 522 949,0	2 219,60	1,28
Київська область	2 705,1	4 746 148,1	1 754,52	1,01
Кіровоградська область	2 396,1	3 718 944,6	1 552,08	0,90
Луганська область	2 454,7	4 351 155,5	1 772,58	1,02
Львівська область	2 199,6	3 899 625,2	1 772,88	1,02
Миколаївська область	2 390,8	3 519 664,6	1 472,17	0,85
Одеська область	3 249,1	5 105 180,0	1 571,26	0,91
Полтавська область	2 825,0	4 753 815,6	1 682,77	0,97
Рівненська область	2 019,4	3 520 093,0	1 743,14	1,01
Сумська область	2 418,6	3 522 154,1	1 456,28	0,84
Тернопільська область	1 437,7	2 279 455,6	1 585,49	0,92
Харківська область	3 059,4	5 015 432,0	1 639,35	0,95
Херсонська область	2 805,2	4 321 475,1	1 540,52	0,89
Хмельницька область	2 273,7	3 148 428,0	1 384,72	0,80
Черкаська область	2 028,4	3 516 002,3	1 733,39	1,00
Чернівецька область	837,7	1 109 154,0	1 324,05	0,76
Чернігівська область	3 224,8	4 842 179,2	1 501,54	0,87
Всього (у середньому)	59 772,4	103 516 220,4	1 731,84	1,00

Таблиця 3

Розрахунок розміру шкоди, заподіяної внаслідок невикористання земельної ділянки за цільовим призначенням

Показник	Позначення показника	Джерело одержання показника
Місце розташування земельної ділянки	Київська область, Бориспільський район (за межами населених пунктів)	
Населений пункт обласного значення, місто Київ або Севастополь	Ні	
Курортний статус населеного пункту	Ні	
Площа земельної ділянки, га	S	Акт перевірки дотримання вимог земельного законодавства
Площа, на якій виявлено нецільове використання земель, га	$S_{\text{НВ}}$	
Фактичне використання земельної ділянки	Землі не використовуються, не вживається заходів для боротьби з бур'янами	
Функціональне використання земельної ділянки згідно із земельно-кадастровою документацією, обмеження (обтяження)	Рілля	
Категорія земель за основним цільовим призначенням	Землі сільськогосподарського призначення	
Коефіцієнт, який застосовується до населених пунктів обласного значення, міста Києва	$K_{\text{НП}}$	
Коефіцієнт, який враховує курортний статус населених пунктів	$K_{\text{КС}}$	
Нормативні середньорічні втрати валового продукту (ефекту) внаслідок невикористання земель власниками земель (землекористувачами), грн./га	$\text{ВНС}_{\text{ВП}}$	$\text{ВНС}_{\text{ВП}}$
		$\text{ВНС}_{\text{ВП}} \times K_{\text{НП}} \times K_{\text{КС}}$
Понаднормативний середньорічний валовий продукт (ефект) внаслідок фактичного використання земельних ділянок, яке не відповідає їх цільовому призначенню, грн./га	$\text{ПСВ}_{\text{П}}$	
Коефіцієнт, який враховує регіональні відмінності у понаднормативному середньорічному валовому продукті (ефекті) внаслідок фактичного використання земельних ділянок, яке не відповідає їх цільовому призначенню	$K_{\text{РВ}}$	
Коефіцієнт, який враховує наявність обмежень (обтяжень), що визначають особливий режим використання земельної ділянки	$K_{\text{ОР}}$	
Розмір шкоди, заподіяної внаслідок нецільового використання земельної ділянки, грн.	$Z_{\text{НВ}}$	$S_{\text{НВ}} \times 0,33 \times (\text{ВНС}_{\text{ВП}} + \text{ПСВ}_{\text{П}} \times K_{\text{РВ}}) \times K_{\text{ОР}}$
зокрема, шкода, що заподіяна:		
– державі		$Z_{\text{НВ}} \times 0,65$
– місцевій громаді		$Z_{\text{НВ}} \times 0,35$

Джерело: складено й розраховано авторами на основі джерела [10]

збереження корисних властивостей землі для майбутніх поколінь, забезпечення високої якості довкілля та умов для проживання людей.

Вирішення завдання може бути здійснене за рахунок вжиття таких заходів:

– запровадження економічного механізму відповідальності порушників земельного законодавства, затвердження методики та порядку визначення розміру шкоди, заподіяної внаслідок самовільного зайняття земельних ділянок, використання земельних ділянок не за цільовим призначенням;

– розроблення галузевої системи стандартів і нормативів у сфері охорони та використання земель;

– забезпечення обов'язковості розроблення й реалізації власниками землі та землекористувачами робочих проєктів землеустрою щодо рекультивативі порушених земель;

– проведення періодичного моніторингу, створення автоматизованої інформаційної системи для виявлення порушень земельного законодавства, перш за все нецільового використання земельних ділянок.

Висновки. Отже, для ефективного землекористування необхідно вдосконалити нормативно-правову базу шляхом внесення змін і доповнень для вжиття заходів покарання за порушення земельного законодавства. На регіональних рівнях необхідно розробити відповідні програми моніторингу виявлення нецільового використання земельних ділянок, визначення розміру шкоди, заподіяної внаслідок використання земельної ділянки не за цільовим призначенням, а також передбачити фінансування з державного та місцевого бюджету на їх розроблення й вжиття. На місцевих рівнях слід застосовувати методичні підходи до визначення розмірів збитків внаслідок порушення структури земельних угідь та нецільового використання земель.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бабміндра Д.І. Визначення економічної оцінки шкоди (збитків) від деградації земель. *Землепорядний вісник*. 2008. № 2. С. 40–44.
2. Добряк Д.С., Канаш О.П., Бабміндра Д.І., Розумний І.А. Класифікація сільськогосподарських земель як наукова пере-

- думова їх екологічнобезпечного використання. Київ : Урожай, 2009. 462 с.
3. Мартин А.Г. Управління земельними ресурсами: пріоритетні завдання на сучасному етапі реформ. *Землевпорядний вісник*. 2008. № 2. С. 30–36.
  4. Осипчук С.О. Природно-сільськогосподарське районування України. Київ : Урожай, 2008. 191 с.
  5. Про оцінку земель : Закон України від 11 грудня 2003 року № 1378-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 15. Ст. 229.
  6. Про Порядок нормативної грошової оцінки земель несільськогосподарського призначення (крім земель у межах населених пунктів) від 27 січня 2006 року № 19/16/22/11/17/12 (zareєстровано в Міністерстві юстиції України 5 квітня 2006 року № 389/12263). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0389-06> (дата звернення: 27.01.2020).
  7. Про Порядок нормативної грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення та населених пунктів від 27 січня 2006 року № 18/15/21/11 (zareєстровано в Міністерстві юстиції України 5 квітня 2006 року № 388/12262). URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0388-06> (дата звернення: 26.01.2020).
  8. Про затвердження форм державного акта на право власності на земельну ділянку та державного акта на право постійного користування земельною ділянкою : Постанова Кабінету Міністрів України від 2 квітня 2002 року № 49. *Офіційний вісник України*. 2002. № 14. Ст. 753.
  9. Методика визначення розміру шкоди, заподіяної внаслідок самовільного зайняття земельних ділянок, використання земельних ділянок не за цільовим призначенням, зняття ґрунтового покриву (родючого шару ґрунту) без спеціального дозволу. *Офіційний вісник України*. 2007. № 55. Ст. 2221.
  10. Кривов'яз Є.В., Мартин А.Г. Організаційно-економічний механізм відшкодування збитків, спричинених нецільовим використанням земель : монографія. Київ : КОМПРИНТ, 2015. 206 с.
  4. Osypchuk S.O. Pryrodno-silskohospodarske raionuvannia Ukrainy (2008) [Natural and agricultural zoning of Ukraine]. Kyiv : Urozhai. (in Ukrainian)
  5. Pro otsinku zemel : Zakon Ukrainy vid 11 hrudnya 2003 roku №1378-IV [On land valuation : Law of Ukraine from 11 December 2003 № 1378-IV] (2004). Kyiv : Parlam. vyd-vo, № 15. St. 229. (in Ukrainian)
  6. Pro Poriadok normatyvnoi hroshovoi otsinky zemel nesilskohospodarskoho pryznachennia (krim zemel u mezhakh naselenykh punktiv) vid 27 sichnya 2006 roku № 19/16/22/11/17/12 (zareiestrovano v Ministerstvi yustytysii Ukrainy 5 kvitnyaa 2006 roku № 389/12263) IV [About the Procedure of the normative monetary valuation of non-agricultural lands (except lands within settlements) from January 27, 2006, No. 19/16/22/11/17/12 (registered with the Ministry of Justice of Ukraine on April 5, 2006, No. 389/12263)] (n. d.). Retrieved from: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0389-06> (accessed: 27 January 2020). (in Ukrainian)
  7. Pro poriadok normatyvnoi hroshovoi otsinky zemel silskohospodarskoho pryznachennia ta naselenykh punktiv vid 27 sichnya 2006 roku № 18/15/21/11 (zareiestrovano v Ministerstvi yustytysii Ukrainy 5 kvitnya 2006 roku № 388/12262) [On the procedure for regulatory monetary valuation of agricultural land and settlements from 27 January, 2006 No. 18/15/21/11 (registered with the Ministry of Justice of Ukraine on April 5, 2006 No. 388/12262)]. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0388-06> (accessed: 26 January 2020). (in Ukrainian)
  8. Pro zatverdzhennia form derzhavnoho akta na pravo vlasnosti na zemelnu dilianku ta derzhavnoho akta na pravo postiinoho korystuvannia zemelnoiu diliankoiu : Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 2 kvitnya 2002 roku № 49 / Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy [On approval of forms of the state act on the right of ownership of the land plot and the state act on the right of permanent use of the land plot : Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine from 2 April, 2002, № 49 / Information of the Verkhovna Rada of Ukraine] (2002). Ofitsiinyi visnyk Ukrainy. № 14. St. 753. (in Ukrainian)

REFERENCES:

1. Babmindra D.I. (2008) Vyznachennia ekonomichnoi otsinky shkody (zbytkiv) vid dehradatsii zemel [Determination of economic assessment of damage (damage) from land degradation]. *Zemlevporiadnyi visnyk*. No. 2(26), pp. 40–44. (in Ukrainian)
2. Dobriak D.S., Kanash O.P., Babmindra D.I., Rozumnyi I.A. (2009) Klasyfikatsiia silskohospodarskykh zemel yak naukova peredumova yikh ekolohobezpechnoho vykorystannia [Classification of agricultural lands as a scientific prerequisite for their environmentally friendly use]. Kyiv : Urozhai. (in Ukrainian)
3. Martyn A.Gh. (2008) Upravlinnja zemeljnymy resursamy: priorytetni zavdannja na suchasnomu etapi reform [Land management: Priorities at the current stage of reform]. *Zemlevporjadnyj visnyk*. № 2, pp. 30–36. (in Ukrainian)
9. Metodyka vyznachennia rozmiru shkody, zapodiianoi vnasli-dok samovilnoho zainiattia zemelnykh dilianok, vykorystannia zemelnykh dilianok ne za tsilovym pryznachenniam, zniattia gruntovoho pokryvu (rodiuchoho sharu gruntu) bez spetsialnoho dozvolu [Methods of determining the amount of damage caused as a result of unauthorized occupation of land plots, use of land plots not for the intended purpose, removal of the soil cover (fertile soil layer) without special permission] (2007) *Ofitsiinyi visnyk Ukrainy*. № 55. St. 229. (in Ukrainian)
10. Kryvov'яз Ye.V., Martyn A.H. (2015) Orhanizatsiino-ekonomichnyi mekhanizm vidshkoduvannia zbytkiv, sprychynenykh netsilovym vykorystanniam zemel [Organizational and economic mechanism of compensation for losses caused by misuse of land]. (Monographia). Kyiv : KOMPRYNТ, 206 pp. (in Ukrainian)